

บทที่ 2

ผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Hotelling (1947) เป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกที่เสนอแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทางโดยมีใจความสำคัญว่า แล่งนันทนาการเป็นสินค้าแบบ Price Discrimination Monopolist กล่าวคือ ผู้เดินทางที่พักผ่อนหย่อนใจจะเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางแตกต่างกันไปตามระยะทาง ซึ่งทำให้อัตราการเดินทางไปท่องเที่ยว ณ แล่งนันทนาการแปรผกผันกับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และมีข้อสมมุติฐานสำหรับการประมาณเส้นอุปสงค์ของแล่งนันทนาการไว้ว่า ผู้ที่มาพักผ่อนหย่อนใจทุกคนจะได้รับประโยชน์ที่ไม่แตกต่างกันจากแล่งนันทนาการนั้น ๆ

ข้อเสนอของ Hotelling นั้นได้รับการวิจารณ์ว่ามีจุดอ่อนคือ ข้อสมมุติที่ว่าผู้ที่มาพักผ่อนหย่อนใจจะได้รับประโยชน์เท่ากันทุกคน ต่อมา Trice and Wood (1958) ได้ประยุกต์แนวคิดในเรื่องส่วนเกินผู้บริโภคกับการวิเคราะห์ระยะทางการเดินทาง โดยใช้ข้อมูลชุดเดียวกับ Hotelling แสดงให้เห็นความจริงว่าจำนวนครั้งของการเดินทางมาใช้บริการ ณ พื้นที่นันทนาการแปรผกผันกับระยะทางจากที่พักถึงพื้นที่นันทนาการดังกล่าว ซึ่งก็หมายความว่าผู้ใช้บริการที่อยู่ไกลกว่าจะได้รับประโยชน์จากพื้นที่น้อยกว่าผู้ที่อยู่ใกล้

Clawson (1959) ได้ปรับปรุงแนวความคิดนี้เพิ่มเติม โดยใช้ผลที่ได้จากการสำรวจการท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติ YOSEMITE ซึ่งเขาได้จัดแยกกลุ่มจำนวนและจุดเริ่มต้นของนักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อน ณ อุทยานแห่งชาติแห่งนี้ โดยใช้จำนวนประชากรของแต่ละเมืองเป็นพื้นฐาน ทำให้สามารถหาการบริโภคในรูปของจำนวนท่องเที่ยวต่อประชากร 100,000 คน รวมทั้งการคาดคะเนต้นทุนรวมต่อการท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับเมืองแต่ละเมือง และสามารถหาเส้นอุปสงค์ในรูปของจำนวนนักท่องเที่ยวต่อประชากร 100,000 คน ณ ระดับต้นทุนการเดินทางที่แตกต่างกัน ส่วนโครงสร้างของตารางอุปสงค์สำหรับพื้นที่นันทนาการ เขาใช้สูตรสำหรับหาจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมดในรูปของฟังก์ชันต้นทุนการเดินทางจากสมการถดถอย (Regression Equation) ของการศึกษารวมทั้งหมด และจากการเปลี่ยนแปลงระดับค่าธรรมเนียมผ่านประตูซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการเดินทางท่องเที่ยว ทำให้เขาสามารถประเมินอิทธิพลของค่าธรรมเนียมผ่านประตูที่แตกต่างกันต่อจำนวนนักท่องเที่ยวได้ โดยในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดข้อสมมุติฐานสำหรับตารางอุปสงค์ไว้ดังนี้ คือ

1. ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของการมาท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทุกคน มีลักษณะที่คล้ายกัน (Homogeneous)

2. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจากพื้นที่นั้นนันทนาการหนึ่งจัดให้เป็นเครื่องวัดพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอื่นที่เกิดขึ้น ถ้าต้นทุนของเงินและเวลาของการเดินทางมาท่องเที่ยวเหมือนกัน

Kaplan (1960), Davis (1963), Wennergren (1964), Seeley (1973) and Freeman (1979) เสนอให้ทำการประเมินมูลค่าประโยชน์ของแหล่งนันทนาการโดยอาศัยพื้นฐานการวัดพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีต่อการมาใช้บริการของแหล่งนันทนาการนั้น ๆ ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความเต็มใจที่จะจ่าย (Willingness to Pay) และวิธีการวิเคราะห์เพื่อหามูลค่าของความเต็มใจที่จะจ่ายที่นิยมใช้ในการประเมินมูลค่าของแหล่งนันทนาการ คือ การวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทาง (Travel Cost Approach) ซึ่งเป็นวิธีการที่นักเศรษฐศาสตร์หลายท่านได้ทำการศึกษาและเสนอแนวความคิดทั้งในด้านหลักการและวิธีการวิเคราะห์ รวมทั้งมีการนำการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ไปใช้เพื่อหามูลค่าประโยชน์ของแหล่งนันทนาการต่าง ๆ

Cesario and Knetsch (1976) ได้เสนอว่า การละเลยค่าของเวลาในการเดินทาง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนในการเดินทางไปยังสถานที่พักผ่อนหย่อนใจนอกบ้านจะทำให้ค่าของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่ประเมินได้มีแนวโน้มที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ปัญหานี้จะต้องแก้ไขด้วยการแปลงเวลาในการเดินทางไปยังสถานที่พักผ่อนหย่อนใจนอกบ้านออกมาในรูปของตัวเงิน แล้วนำค่าของเวลาไปรวมกับค่าพาหนะในการเดินทาง เช่น ค่ารถประจำทาง ฯลฯ ซึ่งจะได้เป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางทั้งหมด

ศิริวุฒิ อยู่ตรีรักษ์ (2530) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาเส้นอุปสงค์ต่อการเดินทางไปสวนลุมพินีและคำนวณหาค่าของสวนลุมพินีในแง่ของผู้ใช้บริการ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทาง (Travel Cost Approach) ซึ่งผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

ในระดับปัจเจกชนพบว่า อัตราการใช้บริการสวนลุมพินีในเวลา 1 ปี มีแนวโน้มที่จะขึ้นอยู่กับต้นทุนในการเดินทางไปยังสวนลุมพินี ต้นทุนในการเดินทางไปยังสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอื่น และจุดประสงค์ของการเดินทางไปใช้บริการ

ในระดับเขตพบว่า อัตราการเดินทางไปใช้บริการของประชาชนในเขตต่าง ๆ ต่อ 1,000 คน ในเวลา 1 ปี ขึ้นอยู่กับต้นทุนโดยเฉลี่ยในการเดินทางไปใช้บริการสวนลุมพินี และต้นทุนโดยเฉลี่ยในการเดินทางไปใช้บริการสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ แต่มีได้ขึ้นกับรายได้โดยเฉลี่ย หลังจากหาเส้นอุปสงค์ต่อการเดินทางไปใช้สวนลุมพินีในระดับเขตแล้ว จึงหาพื้นที่ได้เส้นอุปสงค์นั้น โดยมีข้อสมมุติว่าผู้ใช้บริการในเขตต่าง ๆ จะปฏิบัติต่อการเปลี่ยนแปลงของค่าผ่านประตูใน

ลักษณะเดียวกันกับค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น และต้นทุนที่แท้จริงในการเดินทางไปสวนลุมพินี ประกอบด้วย ค่าพาหนะและค่าเวลาในการเดินทาง

โสภณ โสครัตน์ (2533) ได้ทำการศึกษาประโยชน์ทางนันทนาการของอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ โดยการใช้แบบสอบถามใน พ.ศ. 2533 สามารถคำนวณหามูลค่าทางนันทนาการของพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในรูปแบบเงินตราได้ 53 ล้านบาท โดยมูลค่านี้ได้จากการคำนวณสมการอุปสงค์ของ Clawson and Knetsch (1974) ซึ่งก็คือ ค่าใช้จ่ายรวมทั้งหมดในการเดินทางไปท่องเที่ยว ณ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในช่วงปีที่ศึกษา

กมลดา ชินพงษ์ (2535) ได้ทำการศึกษาประเมินมูลค่าทางนันทนาการของสวนจตุจักร ด้วยวิธีการวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทาง (Travel Cost Approach) เพื่อประมาณการเส้นอุปสงค์ของผู้มาใช้บริการ สำหรับการหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้แหล่งนันทนาการนั้น ได้ศึกษาถึงระดับการศึกษา พื้นที่พักอาศัยต่อคน จำนวนเด็กในครอบครัว อัตราการพักผ่อนหย่อนใจด้วยวิธีการอื่น ลักษณะอาชีพ รายได้ ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมายังสวนจตุจักร และค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปยังแหล่งนันทนาการอื่น ๆ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการมาใช้บริการกับปัจจัยดังกล่าว ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบกำลังสองน้อยที่สุด ในรูปสมการถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression) ผลจากการศึกษาสรุปว่า ผู้มาใช้บริการสวนจตุจักรส่วนมากเป็นผู้มีรายได้ต่ำ อาศัยอยู่ในวัยทำงาน มีอาชีพรับจ้างอยู่ในภาคเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ระดับการศึกษาอยู่ในขั้นปานกลาง ที่พักอาศัยจะมีพื้นที่ไม่มากนัก และมักจะเดินทางมายังสวนจตุจักรด้วยรถประจำทาง ผู้ที่มาใช้บริการของสวนจตุจักรบางส่วนไม่เคยไปใช้บริการสวนสาธารณะแห่งอื่นเลย สำหรับการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางมาใช้บริการ ณ สวนจตุจักรนั้น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางมายังสวนจตุจักรก็คือ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และจำนวนครั้งของการพักผ่อนหย่อนใจในลักษณะอื่นใน ส่วนของการประเมินมูลค่าทางนันทนาการของสวนจตุจักรในปี พ.ศ. 2535 ประเมินได้เท่ากับ 52.56 ล้านบาท

สุวดี ศรีเบญจกลางกูร (2538) ได้ทำการศึกษาเพื่อประเมินมูลค่าทางนันทนาการของสวนสัตว์ดุสิต ด้วยวิธีการวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทาง (Travel Cost Approach) เช่นกัน โดยทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมาท่องเที่ยว จากปัจจัย 5 ตัวแปรคือ ระดับรายได้ ระดับการศึกษา ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่ในเขตที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทางระหว่างที่พักกับสวนสัตว์ดุสิต และแหล่งนันทนาการทดแทนอื่น ๆ ของผู้มาท่องเที่ยว ด้วยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราการมาท่องเที่ยวกับปัจจัยตัวแปรที่ละตัวแปร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์กำลังสองน้อยที่สุดในรูปของสมการถดถอยเชิงเส้น (Simple Linear Regression) ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทางเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่มีอิทธิพลต่อการมาท่องเที่ยวสวนสัตว์แห่งนี้

โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทางกับจำนวนครั้งของการท่องเที่ยวในลักษณะผกผัน สำหรับมูลค่าประโยชน์ของสวนสัตว์คูสิต ซึ่งอยู่ในรูปความเต็มใจที่จะจ่ายของผู้มาท่องเที่ยวที่มีต่อการได้มาพักผ่อน ณ สวนสัตว์แห่งนี้ปรากฏว่า สวนสัตว์คูสิตก่อให้เกิดมูลค่าประโยชน์ทางนันทนาการในปี พ.ศ. 2538 เท่ากับ 27.96 ล้านบาท

เพ็ญจันทร์ เกตุวิบูลย์ (2538) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หาอุปสงค์ต่อการเดินทางไปท่องเที่ยวสวนน้ำบึงกุ่ม และคำนวณหามูลค่าของสวนน้ำบึงกุ่ม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทาง (Travel Cost Approach) โดยการสุ่มตัวอย่าง 278 ชุด สามารถคำนวณหามูลค่าประโยชน์ของสวนน้ำบึงกุ่มในรูปเงินตราได้ 1.06 ล้านบาท ซึ่งก็คือ ค่าใช้จ่ายรวมทั้งหมดในการเดินทางไปท่องเที่ยวสวนน้ำบึงกุ่มในช่วงปีที่ศึกษา

นภาพร วงศ์พินิจ (2539) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หาอุปสงค์ต่อการเดินทางไปท่องเที่ยวสวนหลวง ร.9 และคำนวณหามูลค่าประโยชน์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ต้นทุนการเดินทาง (Travel Cost Approach) โดยการสุ่มตัวอย่าง 313 ชุด คำนวณมูลค่าประโยชน์ในรูปเงินตราได้ 61 ล้านบาท ซึ่งก็คือ ค่าใช้จ่ายรวมทั้งหมดในการเดินทางไปท่องเที่ยวสวนหลวง ร.9 ในช่วงปีที่ศึกษา